

Platné znění s vyznačením změn

Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

§ 111

(1) Nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem.

(2) Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Dále se omezení podle odstavce 1 nevztahuje na uspokojování pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávek jim postavených na roveň (§ 169); tyto pohledávky se uspokojují v termínech splatnosti, je-li to podle stavu majetkové podstaty možné.

(3) Omezení podle odstavce 1 se rovněž netýká úkonů učiněných za obvyklých podmínek, na jejichž základě dlužník obdržel službu právního, ekonomického či jiného specializovaného odborníka.

~~(3)~~ (4) Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné, ledaže si k nim dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádal souhlas insolvenčního soudu.

§ 240

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.

(2) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(4) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není

a) plnění uložené právním předpisem,

b) příležitostný dar v přiměřené výši,

c) poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, ~~nebo~~

d) právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch v podobě služeb právního, ekonomického či jiného specializovaného odborníka, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, nebo

~~d~~-e) právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.

§ 241

(1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

(2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník

a) splnil dluh dříve, než se stal splatným,

b) dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,

c) prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva,

d) poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

(4) Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(5) Zvýhodňujícím právním úkonem není

a) zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu,

b) právní úkon učiněný za ~~podmínek~~ obvyklých ~~v obchodním styku~~ **podmínek**, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké

nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka,

c) právní úkon učiněný za obvyklých podmínek, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch v podobě služeb právního, ekonomického či jiného specializovaného odborníka, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern,

~~e~~**d)** právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.

Důvodová zpráva

Výchozí situace

Česká advokátní komora identifikovala zásadní nedostatek existující právní úpravy insolvenčního zákona, která ve vztahu k odporovatelným úkonům dlužníka nepočítá se specifickou situací advokátů a dalších specializovaných odborníků. Na ČAK se obrátili i jednotliví advokáti s podnětem k řešení situace, která ohrožuje možnost poskytování právních a souvisejících služeb osobám, které se nacházejí ve finančních problémech. Tento problém je tím patrnější v situaci, kdy je ekonomika České republiky a finanční stabilita domácností a firem ohrožena významnými vnějšími vlivy.

Podle pravidel neúčinnosti právních úkonů v § 235 a násl., resp. § 111 insolvenčního zákona je možné zpochybnit úhrady za služby advokátů a dalších profesionálů poskytnuté dlužníkovi před zahájením insolvenčního řízení nebo v době po zahájení řízení. V případě úspěšného zpochybnění těchto úhrad insolvenčním správcem musí být částka vrácena do majetkové podstaty (§ 236 odst. 1 insolvenčního zákona). Možnost zpochybnění úhrady pak vyvolává *ex ante* riziko omezení nebo dokonce vyloučení poskytnutí právních a souvisejících služeb a tím k odepření právní pomoci.

Stávající legislativní úprava

Stávající legislativní úprava v případě zvýhodňujících právních úkonů umožňuje výjimku (§ 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona) pro úkony *uskutečněné za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.*

Podmínky pro zpětné zpochybnění úhrady právních služeb mohou být naplněny i v případech, které nemají žádnou spojitost s insolvenčním řízením (např. poskytování právních služeb v souvislosti s osobními záležitostmi budoucího dlužníka). Rovněž je ale zcela běžná i opačná situace, kdy naopak advokát poskytuje právní služby potřebné pro účinné odvracení (např. šikanózních) insolvenčních návrhů. Dle výše uvedeného ustanovení pak v případě soudního sporu podle pravidla o zvýhodňujících úkonech musí advokát dokazovat, že nemohl – při náležité pečlivosti – poznat, že dlužník je v době poskytování právních služeb v úpadku, aby se

úspěšně ubránil žalobě insolvenčního správce zpochybňující úhradu právních služeb klientem. Z judikatury Nejvyššího soudu ČR pak vyplývá závěr, že pro účely zkoumání náležité pečlivosti musí osoby nadané odbornými znalostmi a schopnostmi takové své znalosti a schopnosti také využít, což může dopadat i na advokáty (NSČR 29 ICdo 82/2015, 29 ICdo 149/2017).

Advokátovi je ale přitom zapovězeno ověřovat skutková tvrzení předložená klientem, včetně tvrzení o finanční situaci klienta, případně informaci o tom, že se v úpadku nenachází (čl. 6 odst. 3 etického kodexu)¹. Advokát sice zásadně není povinen poskytnout právní služby tomu, kdo o ně žádá (§ 18 zákona o advokacii), existence finančních potíží klienta (což nemusí být nutně zjistitelné ani za vynaložení odborné péče) však nemůže zabraňovat přístupu takové osoby ke kvalifikované právní pomoci. Nicméně i v případech, kdy jsou poskytovány právní služby osobě v *de facto* úpadkové situaci a advokát si je takové situace vědom, může být spravedlivé i žádoucí z hlediska majetkové podstaty takové osoby, aby jí právní pomoc byla poskytnuta (pokračování v zastupování před orgány veřejné moci, dokončení obchodu vhodného pro majetkovou podstatu atp.). Nemožnost získat právní pomoc by byla v rozporu se základním právem dle čl. 37 odst. 2 Listiny (*každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení*).

Nad rámec shora uvedeného i v případě specializovaných právních a souvisejících služeb poskytovaných osobám ve finančních problémech není často možné zcela jednoznačně určit, zda se taková osoba již v úpadku nachází. Případné zjištění úpadku pak může vést k situaci, kdy došlo k poskytnutí služeb, za které však poskytovatel nemá mít jistotu úhrady sjednané odměny. Stávající právní úprava při formalistickém výkladu umožňuje absurdní interpretaci, že osoba, která bude poskytovat klientovi službu spočívající ve výpočtu tzv. mezery krytí za účelem potvrzení, zda je klient či není v úpadku, by za svou práci nedostala zapláceno v případě, že mezera krytí bude příliš vysoká.

Advokát, na něhož se obrátí dlužník v nouzi, aby mu pomohl zastavit exekuce vedené na základě neplatných rozhodčích nálezů, může mít oprávněnou obavu právní službu poskytnout, a to i v případě, že by přijal dostatečně vysokou zálohu předem, z důvodu, že hrozí, že odměnu bude muset vydat do majetkové podstaty dlužníka. Analogicky se uvedená situace uplatní na služby poskytované ze strany znalců, tlumočnicků, ekonomických poradců a dalších specializovaných odborníků.

Sjednání či úhradu těchto služeb poskytnutých za obvyklých (tržních) podmínek proto nelze (nezávisle na finančním stavu dlužníka či stavu řízení) vůbec vnímat jako neúčinný úkon, z tohoto důvodu je nutné tento okruh služeb z předmětných ustanovení insolvenčního zákona vyjmout.

Důvody navrhované změny

Novelizované znění odstraňuje výše popsané problémy, když vytváří výjimku z neúčinných úkonů v příslušných ustanoveních insolvenčního zákona. Změna je provedena za současného zachování principů omezení pouze na subjekty dle § 39 odst. 3 IZ (viz také níže) a zároveň věcné vymezení stojí na principu přiměřenosti a obvyklosti. Terminologická změna z „podmínek obvyklých v obchodním styku“ v rámci návrhu změn § 241 na „obvyklé podmínky“

---

¹ Usnesení Představenstva České Advokátní Komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex), čl. 6 odst. 3: „*Pravdivost nebo úplnost skutkových informací poskytnutých klientem není advokát oprávněn bez jeho souhlasu ověřovat.*“

nemá představovat zásadní posun v obsahu. V tomto případě se jedná o upřesnění, které zohledňuje případné situace, kdy advokát poskytuje své služby pro klienta spotřebitele, kde nelze *stricto sensu* hovořit o „obchodním styku“ mezi dvěma podnikateli. Ohledně použití termínu „(právní) úkon“ namísto „právní jednání“ odkazujeme na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 29 ICdo 12/2020, ve kterém Nejvyšší soud potvrdil pro účely posuzované problematiky shodnou interpretaci obou termínů². Účelem předkládaných změn přitom není dosáhnout komplexní revize (aktualizace) textu insolvenčního zákona, který by zcela nahradil terminologii zákona č. 40/1964 Sb., proto návrh změn pracuje s původním termínem.

Pro vymezení okruhu osob, kterých se změna týká (služby právního, ekonomického či jiného specializovaného odborníka), bylo využito stávající terminologie obsažené v insolvenčním zákoně, konkrétně v §§ 39, 40 a 60 týkajících se využití služeb těchto odborníků insolvenčním správcem či věřitelským výborem. Do výčtu tak spadají mimo advokátů rovněž služby specializovaného ekonomického poradenství v oblasti insolvencí a restrukturalizací, dále služby znalecké, auditorské, tlumočnické, služby daňových poradců a dalších specializovaných odborníků (srov. také § 3 odst. 3 insolvenčního zákona, který obsahuje výčet osob oprávněných vyhotovit výkaz stavu likvidity a výhled vývoje likvidity).

---

² „Nejvyšší soud poznamenává, že postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u právního jednání dlužníka uskutečněného v době od 1. ledna 2014 oba soudy nadále používají pojem „právní úkon“ dle § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 2013. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), nahradil tento pojem pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. o. z.) a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 111 a v § 235 a násl. insolvenčního zákona.“